

Ádám Szilamér

LEKTŪRBE OLTOTT
EGZISZTENCIALIZMUS

Mi történik Sziszüphossal, ha elveszik tőle a kövét? Illetve hogyan lehet a legegyszerűbben tönkretenni egy ember életét? Fehér Boldizsár debütáló regényének¹ főszereplője és egyben narrátora a huszonhét évesen a világ legfiatalabb milliárdosává, illetve Magyarország leggazdagabb emberévé avansált AESDORC médiabirodalom tulajdonosa, aki hamarosan csődbe viszi a „pénzeszsákját”, ráadásul hanyagságának köszönhetően körözött bűnözővé válik. A névtelen elbeszélő szökésének utolsó állomásán, az apjának vett lovas ranchon írja le egy hét alatt a családja fura történetét, kezdve az anya dobantásával, aki egy fiatal görög milliárdosért hagyja ott őket, amikor az elbeszélő épp csak 18 éves volt, folytatva az apja fokozatos megőrülésével, végül pedig a biológiai apjával való megismerkedéssel, akitől aztán az AESDORC által megörököli a luxuséletet. De ezzel még nem ér véget a narrátor furcsa helyzetekbe kerülése, hiszen menekülése közben egy párizsi ötcsillagos hotelben, miközben álnéven Pintér Péternek, a leghíresebb magyar írónak adja ki magát, két Nobel-díjas tudós különös pszichológiai kísérletébe keveredik. A történetről nem is mesélnék többet, elég annyi, hogy okosan kitalált, humoros, fordulatos a cselekmény, attól eltekintve, hogy olykor hatásvadász jelenetekbe és logikátlanságokba is belefut.

A könyv hátsó borítóján a kiadó „humoros kalandregényként” kategorizálja a kötetet, ami elsősorban a „felelősségvállalásról és az ember helyéről a világban”-ról szól. És való igaz, a regény humora könnyed és üdítő, ami mindenképp pozitívum. Az is igaz, hogy felelősségvállalásról is elég komoly állításokat fogalmaz meg a könyv, kezdve a kötet címétől, a *Vak majomtól*, amely a könyv közepe táján megjelenő Három bölcs majom szobrából az egyik: „aki nem lát, nem hall és nem beszél, azt elkerülik a bajok”. A vak majmot ugyanakkor, aki az elbeszélőt jelképezi a regényben, nem kerülik el a bajok, és a

1 Fehér Boldizsár: *Vak majom*. Budapest, 2018, Magvető.

narrátor át is értelmezi a szobor jelentését: „aki nem lát, nem hall és nem beszél, az ne csodálkozzon, ha egy szép napon arra ébred, hogy plafonig ér a szar”.

A könyv rengetegszer kérdez rá az ember helyére a világban, a regény felütése is egy alapvető lételméleti kérdéssel foglalkozik: „Jó néhány évvel ezelőtt volt egy tanárom, aki azt mondta, az lehet belőlem az életben, ami csak akarok...”. Ezáltal egyfajta könnyed egzisztencialista regényként is olvasható a mű. Egy másik rétege a fejlődésregényként való olvashatósága – az elbeszélő egy önmagát kereső, felelőtlen fiatal, ami konkrétan meg is fogalmazódik a könyvben: „Csak egy szerencsétlen kisfiút látok, akinek fogalma sincs róla, mi történik körülötte.” Így írja le egy oknyomozó újságíró, aki egy gátlástalan dorbézoló tulajdonost keres, és végül csak egy szerencsétlen gyereket talál, aki sokáig anyja gazdag pasijának pénzén él, nem fejezi be az egyetemet, majd csődbe visz egy hatalmas médiabirodalmat, és mindezek után menekül a felelősségre vonás elől. A regény végére azonban levonja a következőket, kész szembenézni a végig háritott felelősséggel, és feladja magát a rendőrségen.

És akkor hadd beszéljek egy keveset a könyv hiányosságairól, mert bizony az talán több van benne, mint pozitívum. A fentebb említett, filozófiai kérdéseket taglaló beszéd ugyanis megreked a hangzatos kijelentésekből álló konyhafilozófiai szinten. „Hürlimann professzor azt mondta, a tudomány legnagyobb kérdése nem az, hogyan keletkezett a világegyetem. Hanem az, hogy miért van egyáltalán bármi, ahelyett, hogy ne lenne semmi sem” – mondja egy Nobel-díjas tudós, de a világhírű teniszező, Josh Daniels sem áll meg kisebb léptékű kijelentéseknél, mint hogy: „egy ember onnantól nyilvánítható halottnak, hogy már nem vágyik semmire az élettől.” Továbbá a regény tele van ezeken kívül is közhelyekkel, például úgy jelenik meg az iskola, mint a tömegemberek gyártására létrehozott intézmény metaforája, ami ezer-szer lerágott csont: „Akkoriban nem voltam valami nagy véleménynel az iskoláról. Azt láttam ugyanis, hogy fogják a kisgyerekeket, futószalagra sorakoztatják őket, aztán tápanyagokat és vitaminokat adnak nekik (...), meg persze tudást és tapasztalatot is pumpálnak a fejükbe...” De az ember életének céljáról is tesz hangzatos és téves kijelentéseket: „Hogyan is lehetne elvárni valakitől, hogy önmaga találja meg az útját, amikor a világ már enélkül is elég bonyolult?” Ki más kellene megtalálja

az egyén útját, mint önmaga? Az olyan alapvető pontatlanságoktól pedig nehéz eltekintennem, mint hogy „A Föld százezer kilométeres óránkénti sebességgel, huszonnégy óránként kerüli meg a Napot...” Még kiigazítani is kellemetlen, hogy a Föld egy év alatt kerüli meg a Napot, és jogosan merül fel a kérdés, hogy miként maradhat benne ilyen hiba a kötetben.

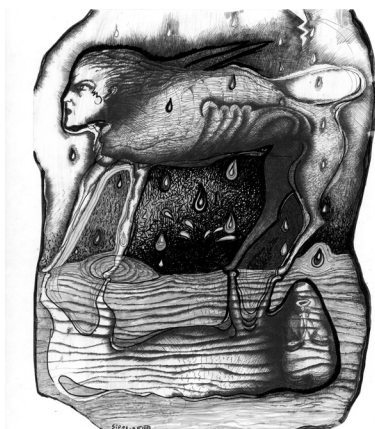
De minden közül talán a legnagyobb hiba és a legzavaróbb jelenség, hogy az elbeszélő alapvető fogalmakat magyaráz meg, mint például a *szimbiózis*, vagy mitológiai történeteket részletez a lehető legszámbarágósabb módon: „Sziszüphosz voltam, akitől elvették a követ. Sziszüphosz az ókori Görögország mitológiai királya, akit azzal büntettek az istenek, hogy örök időig ugyanazt a sziklát kell felgörgetnie egy hegytetőre.” Hasonló módon mutatja be a Krisztust tartó Madonnát, illetve Zeust, Ábrahámot, Narkissoszt stb., és ezáltal az az érzése az olvasónak, hogy a szerző egyenesen hülyének nézi, de ha nem is, végleg elveszi minden lehetőségét annak, hogy az olvasónak gondolkodnia kelljen, így lezüllesztve a könyvét a lektúr irodalom szintjére.

Ez azért is teljesen érthetetlen, mert olykor viszont pont az ellenkezője történik: olyan nevek ismertségét veszi evidensnek, mint Miró, Duke Ellington, Mondrian, vagy egy elkapott mondatról állapítja meg, hogy „az idézet Byron *Childe Harold búcsúja* című verséből volt.” Azt értem, hogy az elbeszélő minden hanyagsága ellenére rendkívül művelt, viszont a regény folyamán nem következetesen tűnik fel ez a tulajdonsága.

Rengeteg olyan elem van továbbá a történetben, amelyek vagy logikátlanok vagy átgondolatlanok, például az is fura, hogy a 21. század második évtizedének vége felé a Francia Szépirodalmi Társaság csak postán küldött levéllel értesíti a díjazottat, aminek köszönhetően álnéven meg tud szökni a körözés elől, így azon túl, hogy dramaturgiailag is ellazsált megoldás, hogy egy rossz helyre címzett levélnek köszönhetően kerüljön a főhős a La Regence hotelbe, az is sántít, hogy amennyiben álnéven utazott, honnan szerezte a hamis papírokat néhány óra alatt, illetve ha saját nevével utazott, hogy lehet, hogy körözés alatt átengedték a reptéri ellenőrzésen? Ezek a mozzanatok talán apróságnak tűnnek, de úgy gondolom, ezekből tűnik ki egy műnek az átgondoltsága, igényessége. A legnagyobb baj, hogy nem csak elvéve jelennek meg ezek a hibák a műben, és az általam imént említettek csak kiegészítésül szolgálnak Károlyi Csaba az *Élet és irodalomban*

megjelent kritikájához, melyben ő is külön kitér a logikai buktatókra. Többek között a következőket emeli ki: „Párizsban azon ábrándozik, hogy egyetlen barátjának, Mendi kutyának ezentúl csak rákot, libamájat és pástétomot ad – igen ám, de ha a szökésből nem menne haza, akkor soha többet nem találkozhatna a kutyájával, merthogy nem vitte magával. Ha hazamegy, akkor meg el fogják kapni, ezért nem etetheti majd. Egy helyen azt mondja, hogy egyedül körbelovagolta a ranchot – de életében csak másodjára ül lovon, ez így elég hihetetlen.”² Ezek a hibák azért zavarók számomra is, mert meg vagyok győződve, egy szorosabb olvasás, pontosabb szerkesztés kiszűrhetné volna azokat.

Fehér Boldizsár kötete végül egy könnyed délutáni olvasmány marad, és kár, hogy megragad ezen a szinten, mivel véleményem szerint kicsit több munkával egy nagyon jó regény lehetett volna belőle. Mindenképp bizakodásra ad okot azonban a szerző stílusa – melyben sok olvasó Kurt Vonnegutot véli felfedezni – és remek humora, amit jól hasznosítva még remek regényeket várhatunk a tőle, amennyiben nem megúszásra törekszik, és ahogy Károlyi is fogalmaz az említett kritikájában: „Jó lenne, ha második regényét majd nem azért akarná megírni, hogy legyen még egy.”³

Rajz, 1979

2 Károlyi Csaba: Vaksors. *Élet és Irodalom*, LXII. évfolyam, 43. szám, 2018. október 26.
3 Uo.